

IDM MŠMT ČR

Sámova 3, Praha 10

**Průzkum účastníků představení divadla
Špejbla a Hurvínka**

Hurvajs nefetuj

Zpracoval: PhDr. František Pelka
JUDr. Vladimír Švestka

Praha červen 1997

Obsah:

Úvodem

1. Názory na představení DSH Hurvajs nefetuj

2. Názory na formy primární prevence zneužívání návykových látek

3. Závěr

Příloha: Analýza osobních vyjádření k představení Hurvajs nefetuj

Úvodem

V rámci úkolu IDM MŠMT 8014: Protidrogová prevence byl realizován průzkum k divadelní hře Hurvajs nefetuj. Projekt divadla SH byl podpořen v loňském roce v rámci výběrového řízení na rozdělení prostředků na prevenci zneužívání návykových látek částkou 500 tis Kč vyčleněnou na provozní náklady, které měla umožnit realizaci zmíněného představení. Cílem průzkumu bylo ověřit, do jaké míry takové představení plní očekávanou funkci a zda tedy je v dalším období žádoucí tuto aktivitu (popřípadě podobné) podpořit.

V tomto smyslu byly předmětem zjišťování u žáků ve věku 10 - 15 let:

- reakce různých skupin dětí na představení (vč. pořadu na Brumlovce)
- názory na formy preventivního působení (preference)

Sběr dat probíhal v květnu tohoto roku na pražských školách (téměř z poloviny na sídlištích). Na otázku: „*Bydlíš v Praze*“ jsme získali tyto odpovědi:

v centru	54
mimo centrum	41
mimo Prahu	4

Pozn.: dopočet do 100 % zde i v dalších případech tvoří podíl respondentů, kteří na danou otázku neodpověděli.

Pro zajištění průkaznosti závěrů považujeme získaný soubor více než 1 000 pražských dětí za dostatečný. Výběrový soubor tvoří 1016 dětí, z toho 49 % chlapců.

Podle věku a navštěvované třídy bylo zastoupení respondentů následující:

do 12 let	31 %
13 let	32 %
14 let	24 %
15 a více	9 %

Představení navštívilo v našem vzorku 8 % žáků 9. třídy, 19 % žáků osmých tříd, 37 % žáků 7. tříd, 31 % ze šestých tříd. Snažili jsme se zpočátku zachytit i vzorek žáků z prvního stupně (činí 5 % našeho souboru - vzhledem k potížím při vyplňování bylo od této snahy upuštěno).

1. Názory na představení DSH Hurvajs nefetuj

Otázka: Byl (a) jsi v minulosti v divadle Spejbla a Hurvínka?

ano, několikrát	21
ano, jednou nebo dvakrát	41
ne, nebyl(a)	37

Výsledky naznačují, že divadlo SH je dětmi dosti hojně navštěvované (62 % našeho souboru).

Četnost návštěv divadla v minulosti má výrazný vliv na hodnocení představení Hurvajs nefetuj, ale i překvapivě na hodnocení přínosu tohoto představení pro protidrogovou prevenci. Respondenti, kteří byli v DSH opakovaně, častěji uvádí, že se jim dříve navštívená představení velmi líbila (52 %, při jedné předchozí návštěvě již jen 28%), pro představení Hurvajs nefetuj při opakované návštěvě uvádí 36 % dětí, že se jim představení velmi líbilo, při jedné předchozí návštěvě již jen 26 %). Obdobné platí pro hodnocení rozhovorů loutek narkomanů, pořad je dále pak současně hodnocen jako působivý a informačně přínosný.

Ve vztahu k dříve navštíveným pořadům není při kladném hodnocení difference v hodnocení dle pohlaví, představení Hurvajs nefetuj se více líbilo chlapcům.

Otázka: Jak se Ti líbila představení v divadle SH?

	dříve navštívené představení	představení Hurvajs nefetuj
velmi se mi líbila(o)	22	24
docela se líbila(o)	33	48
moc se nelíbila(o)	5	16
nelíbila(o) se mi vůbec	.	3
netýká se Tě	23	4

Po přepočtu údajů na soubor dětí, které nějaké představení navštívily, lze konstatovat, že 37 % dětí se dříve navštívené(á) představení velmi líbila, 54 % dotázaných docela líbila. Obecně tedy představení divadla mají u dětí úspěch, neboť se více či méně líbila **91 %** respondentů. **Představení Hurvajs nefetuj vykazuje méně příznivý stav - více či méně se líbilo 79 % respondentů**, výrazný odpor projevily jen 4 % dotázaných (v dalším rozboru se pokusíme ukázat na důvody tohoto stavu).

Jestliže se představení více či méně nelíbilo 21 % dětí, pak jako důvod uvádí text hry 13 % dotázaných (z hloubkových rozhovorů máme poznatek, že se jako kruciální jeví rozhovory loutek narkomanů):

Líbily se Ti rozhovory Spejbla a Hurvínka o narkomanech?

téměř všechny	25
spíše ano	23
tak napůl	34
spíše ne	9
vůbec se nelíbily	4

Kladné hodnocení rozhovorů loutek narkomanů má pozitivní vliv na hodnocení přínosu představení (viz níže uvedená baterie otázek), včetně přínosu nových poznatků o drogách (získání nových poznatků jednoznačně uvádí 28 % dětí, kterým se rozhovory líbily, oproti 15 %, kterým se nelíbily). Negativní reakci na rozhovory vykazují především děvčata.

Ti, kdož uvedli, že se jim rozhovory líbili, častěji uvádějí, že by šli na podobnou hru (rozhovory se velmi líbily ze 67 %, spíše líbily z 55 %, spíše nelíbily ze 47%). Negativní reakce na rozhovory vede respondenty častěji k názoru, že pořad je vhodný pro první stupeň ZŠ.

K bližšímu hodnocení představení byla použita následující baterie otázek, kde jsme vzhledem k zjištění v předvýzkumu, že žáci navštívili často i program na Brumlovce (v roce 1995 dotovaný MŠMT, v roce 1996 Magistrátem hl. m. Prahy), zařadili i jeho hodnocení. K představení v divadle SH se v průměru vyjádřilo 950 dětí, k Brumlovce 575 dětí (tj. 57 % z celého souboru).

Z korelační analýzy vyplývá, že níže uvedená baterie vykazuje poměně vysoké interkorelace (působivost a připravenost představení a informační přínos představení a pod. spolu úzce souvisí, druhou skupinu korelací tvoří negativně laděné výroky - ulít se ze školy atd.). Kladné hodnocení pořadu podle položek naší baterie vede respondenty častěji k názoru, že toto představení je vhodné pro vyšší ročníky ZŠ a opačně.

Určité korelace vykazují i jednotlivá hodnocení představení v DSH a na Brumlovce (nejsilnější u informačního přínosu). Zřejmě je tedy hodnocení ovlivňováno obecnějším postojem k protidrogovým preventivním aktivitám.

Pozitivnější hodnocení uvádí pro představení v DSH častěji jedenáctiletí (informační přínos rovněž zdůrazňují zčásti patnáctiletí, oproti čtrnáctiletým), u Brumlovky je co do věku patrný posun k vyššímu věku 13 - 15 let, nejpůsobivěji ovlivnil čtrnáctileté. Představení v DSH pozitivněji hodnotí chlapci, Brumlovku spíše děvčata. Z provedené korelační analýzy se jeví jako pravděpodobný závěr, že pořad na Brumlovce pravděpodobně více odpovídá selfkonceptu starších školních dětí.

Odsud a z námi dále uváděných poznatků vyplývá i určité vodítko pro definici věkové skupiny, pro které jsou různé typy pořadů vhodné, respektive vhodnější.

Cílenost protidrogové prevence je jedním z důležitých prvků celého systému prevence, který jak je patrné není vždy dostatečně dodržován. Nabídka pořadu školám by tedy měla obsahovat i definici věkové skupiny, pro kterou je pořad určen. V případě DSH se jako pravděpodobně vhodné jeví nastudovat hru ve dvou mutacích - pro starší a mladší děti - jde pravděpodobně zejména o odlišný odborný komentář a výklad pro obě skupiny (pro starší by bylo možné přizvat i léčené narkomany nebo jedince s hlubší osobní zkušeností s drogami - viz např. pořady T. Pergnerové na TV NOVA). Taková varianta by umožnila využít představení pro účely prevence i u nejnižších tříd ZŠ - nemůžeme přece být spokojeni se stavem, že začínáme preventivně působit na děti až ve věku, kdy začínají mít někteří již určité zkušenosti s drogami (začátky experimentace s drogami - zejména marihuanou - se začínají ostatně v poslední době snižovat).

Otázka: Chtěli bychom znát Tvůj pohled na tento pořad podrobněji.

Pokud jsi navštívil(a) i pořad na Brumlovce, vyjádři se i k němu.

	<i>Hurvajs nefetuj</i>			<i>Brumlovka</i>		
	ano	zčásti	ne	ano	zčásti	ne
a)byl dobře připravený	58	32	4	36	18	3
b)byl působivý	28	48	17	40	14	2
c)přinesl nové poznatky	20	35	39	32	19	6
d)dalo se to přežít	68	19	5	46	7	3
e)nebýt známých osobností , tak nevím	18	35	37	12	14	29
f) pomohl mi upevnit názor, že drogám je lepší se vyhnout	53	23	18	39	13	4
g)vyprávěl jsem o něm svým přátelům	25	28	40	26	13	18
h)dalo by se tam jít i za peníze	37	32	24	28	14	14
j)hlavně, že jsem se ulil(a) ze školy	34	42	17	19	20	17
k)takových pořadů by mělo být víc	54	27	13	42	11	3
l)napadlo mě, že člověk by neměl pít a kouřit	43	33	17	28	20	8

Již tyto údaje naznačují pozitivnější hodnocení pořadu na Brumlovce (dané, jak ukážeme dále, jeho větší adekvátnosti vyšším věkovým skupinám - tedy např. 7.- 9. třída). Pro porovnání obou pořadů jsme vytvořili agregovaný znak (součet položek pozitivně orientovaných, tedy mimo položky d, e, i, j výše uvedené baterie). Výsledky jsou jednoznačné.

	Hurvajs nefetuj	Brumlovka
pozitivní hodnocení	41	60
zčásti (napůl)	36	27
negativní hodnocení	23	13

Tyto výsledky potvrzují náš názor, že protidrogovou prevenci nelze vykonávat bez hlubší znalosti zájmů a potřeb recipientů, citlivé je zejména období puberty (utváření selfkonceptu).

Respondenty jsme současně požádali o **osobní vyjádření** názorů na představení Hurvajs nefetuj. Na tuto otázku odpovídaly převážně děti starší (dvanáct let a výše - věk, kdy děti jsou více schopny a zejména ochotny formulovat vlastní názor), ze kterých se současně rekrutuje jádro dětí méně spokojených s pořadem (upozorňují na dětinskost pořadu, malou vtipnost, cítí se být považováni za „pubertáky“). Na druhou stranu i mezi nimi se vyskytly vysoce pozitivní ohlasy typu „super, dobré, více takových pořadů. Jde o obecný projev dospívání - část rozumově vyspělejších dětí se pořadem cítí podceňována, cítí se již více jako dospělí, jiná část má již určité znalosti o drogách (např. vyjádření “ to už víme, dvakrát si popotáhli z jointu a byli zfetovaní - to je nesmysl“ a podobně).

Přes jinak vcelku příznivá vyjádření se jako nedostatek jeví skutečnost, že žáci sice mohli pokládat otázky, ale ne vždy byli odpověďmi uspokojeni, jiní si stěžují, že otázky položili, ale jejich otázky nebyly vůbec zodpovězeny, některé

děti poznaly, že si moderátor klade otázky sám a sám si na ně odpovídá (31 dětí). Jistěže při takové akci nelze zodpovědět všechny dotazy, možná že by bylo vhodné toto dětem již zpočátku vysvětlit. Přehled obsahově přínosných osobních výpovědí uvádíme v příloze.

Na základě hloubkových rozhovorů realizovaných v rámci předvýzkumu jsme formulovali hypotézu, že představení je vhodné spíše pro mladší respondenty. Na otázku: „*Pro koho, které třídy je takové představení podle Tvého názoru nejvhodnější*“, jsme získali následující odpovědi:

<i>ročník</i>	<i>%</i>
<i>1</i>	4
<i>2</i>	2
<i>3</i>	4
<i>4</i>	5
<i>5</i>	16
<i>6</i>	14
<i>7</i>	17
<i>8</i>	11
<i>9</i>	17

Na danou otázku odpovědělo zhruba 90 % dětí. Údaje uvedené výše - podíly respondentů podle tříd ZŠ - naznačují, že se respondenti podle tříd (jako skupiny) vyjadřují diferencovaně. Pro hlubší posouzení uvádíme následující tabulku.

Názor na vhodnost představení DSH pro jednotlivé ročníky ZŠ podle věku a pohlaví

ročník	věk					pohlaví	
	11	12	13	14	15	muž	žena
1	4	5	5	3	.	5	3
2	.	3	1	2	.	2	2
3	22	2	5	3	.	5	2
4	.	5	8	7	.	4	8
5	9	14	24	22	8	23	14
6	26	17	12	19	8	15	16
7	4	25	13	19	42	22	18
8	26	9	17	6	20	7	17
9	9	20	14	19	23	17	21

Pozn.: Tučným písmem jsou vyznačeny statisticky významné hodnoty.

Tabulka naznačuje, že nižší ročníky mají tendenci přisuzovat vhodnost pořadu spíše vyšším ročníkům a naopak, častěji pak chlapci. Vysvětlení tohoto jevu bez dalších podkladů může být pouze tentativní. Pro mladší děti může být zdrojem těchto postojů doprovodný komentář a beseda, která může být pojata pro tuto věkovou skupinu příliš faktograficky a suchopárně, pro starší pak sama loutková hra a její pojetí (možná že by efekt byl jiný, kdyby děti věděly, že divadlo hraje představení i pro dospělé).

Dále nás zajímalo, zda by respondenti po své zkušenosti navštívili nějaké podobné představení, zájem lze považovat za vysoký.

Otázka: *Kdyby byla nějaká jiná divadelní hra, představení, šel(šla) by jsi tam rád v rámci vyučování (kdyby bylo možno si opravdu vybrat)?*

ano	57
spíše ano	33
spíše ne	7
ne	2

Z korelační analýzy vyplývá, že na takové představení by šly děti, kterým se presentované představení líbilo, vykazují jeho vyšší pozitivní hodnocení, zejména chlapci.

2. Názory na formy primární prevence zneužívání návykových látek

Vzhledem k různorodosti forem protidrogové prevence nás zajímalo, jaké formy jsou pro děti přijatelné. Výrazně pozitivně jsou oceňovány besedy s narkomany (jde o zdroj nezprostředkované osobní zkušenosti), dále přednášky, poznatky v rámci výuky, specializované pořady. Naopak negativně diskotéky s protidrogovým zaměřením, divadelní hry a možnost návštěvy poradny.

Otázka: Jaká forma sdělování poznatků o drogách a s nimi spojených nebezpečí a možnostech obrany před nimi, jsou podle Tebe přijatelné?

	ano	zčásti	ne
1)poznatky v rámci výuky	44	45	10
2)filmy v kině, TV	39	43	17
3)články(noviny,časopisy)	27	46	27
4)možnost zajít do poradny	37	34	29
5)přednášky odborníků	55	34	11
6)diskuse(spolužáci, kamarádi)	25	47	28
7)besedy s léčenými narkomany	61	25	14
8)besedy s lékaři	35	43	22
9)divadelní hry	28	41	31
10)specializované pořady	44	42	13
11)disko s protidrog. zaměřením	25	32	41
12)videokazety	26	47	25

Poznatky v rámci výuky preferují chlapci ve věku 12 (13) let, filmy 15leté děti (oproti 11letým), články a pod. odmítají 12letí, možnost návštěvy poradny vítají zejména 12letí (zčásti 14letí), protidrogové přednášky preferují 11letí (oproti 12letým dětem), diskuse se spolužáky preferují děvčata a věková skupina

14letých (zčásti též 11 a 12 leté děti). Besedy s léčenými narkomany by uvítaly 13 až 15leté děti (spíše chlapci), besedy s lékařem především třináctileté děti (oproti mladším), návštěvu divadelního představení s protidrogovou problematikou by uvítali chlapci ve věku 13 let (zčásti i 14letí) let, jiné specializované pořady opět chlapci zejména ve věku 15 let, obdobné platí pro videopořady. Diskotéky s protidrogovým zaměřením výrazněji oceňují jedenáctiletí (zčásti i 15letí).

3. Závěr

Na základě našeho průzkumu i realizovaných hloubkových rozhovorů lze konstatovat, že diferencovanost názorů na presentované představení a různé formy prevence souvisí především s věkem (rozumová a citová vyspělost a utváření selfkonceptu). K dosažení optimálních účinků **je tedy nutno věkový faktor považovat za důležitý**, v nabídce školám je nutné specifikovat, pro které třídy je dané představení nejvhodnější, popřípadě pracovat s modifikacemi představení a pořadů (zejména besed a odborných komentářů).

Celkově lze konstatovat, že představení v DSH svůj úkol plní a je kladně přijímáno. Bude-li v budoucnu věnována větší pozornost věkovému faktoru, budou výsledky více než uspokojivé.

Naše výsledky je přirozeně nutné chápat ve vazbě na další okolnosti a souvislosti, zejména ekonomického rázu. Jejich doplnění o **ekonomický rozbor** (náklady na jednoho diváka) jsou z daného hlediska nikoliv nepodstatné.

Příloha

Analýza osobních vyjádření k představení Hurvajs nefetuj

Na tomto místě uvádíme pouze **obsahově přínosná vyjádření** (nikoli tedy např. vyjádření typu: “ co dodat, dobré „ - uvedlo např. 56 respondentů a podobně. Vynecháváme i vulgární výrazy.). Pestrůst názorů nepřekvapuje, jen část informací je ovšem využitelná pro autory.

Ve své souhrnu zjištěné výsledky poukazují na různorodost názorů a potřeb dětí a nutnost diferenciací působení dle věku a dalších kritérií (např. odhad znalostí a zkušeností dané věkové skupiny atd.).

- neodpovídali na naše otázky (ale na svoje) .. 31
- je to pro mladší .. 24
- dětinské .. 29
- všichni skini a pankáči nejsou fetáči ... 23
- Brumlovka je věkově lepší .. 15
- Thajsko (nerozuměli, nelíbilo se atd.) ..13
- dělají z nás tupce atd. .. 12
- víc informací o jednotlivých drogách .. 12
- to už vím, víme .. 11
- více humoru, lepší děj .. 11
- víc času na otázky .. 8
- nereálné, dali si 2x z jointu a byli hotoví, blbost .. 8
- výborné loutky narkomanů .. 7
- hustí to do nás všude .. 6
- bere se to spíše jako legrace .. 6
- bylo to varovné .. 5
- chtělo by to více času .. 5
- každý by měl dostat leták, prospekt s účinky drog, jejich popisem .. 5
- druhá část byla nudná .. 4
- přizpůsobit věku - bez loutek ..4

- dělají z nás pubertáky (a myslí si, že jsou vtipní) .. 4
- cigarety nejsou drogy, když všichni kouří .. 3
- debilní, hudba nestála za nic .. 3
- je to pro toho, kdo nic netuší .. 3
- lepší jsou besedy .. 3
- na Hurvínka se nechodí v našich letech .. 3
- přednáška Dudy byla nudná .. 3
- občas to navádělo k fetování .. 2
- stačí pro 5. třídu, pro ostatní podrobněji .. 2
- nesouvislé, zmatečné, ale poučné .. 2
- měly by tam vystupovat osobnosti dětem blízké .. 2
- špatná organizace .. 2
- je to pro starší děti, které se již s drogami setkaly
- viděl jsem lepší - hrané Děti ze stanice ZOO
- kdyby byl nějaký CD ROM
- už si to vůbec nepamatuji
- Hurvíněk je známý z pohádek, chtělo by to jiné postavy
- do 5. třídy zbytečné, devátá je moc
- málo otevřené.